

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv 2009



Kauslunde Træuld- og Pakkassefabrik
Friis og Co

Arkivets adresse: Assensvej 179,
Åbningstid: Hver tirsdag kl. 19.00-21.30,
desuden 15/8-1/6 tirsdag kl. 14-17,
eller efter aftale

Hjemmeside: <http://home1.stofanet.dk/essv/arkiv>

ISSN: 1399-1620

Kauslunde Træuld- og Pakkassefabrik Friis og Co

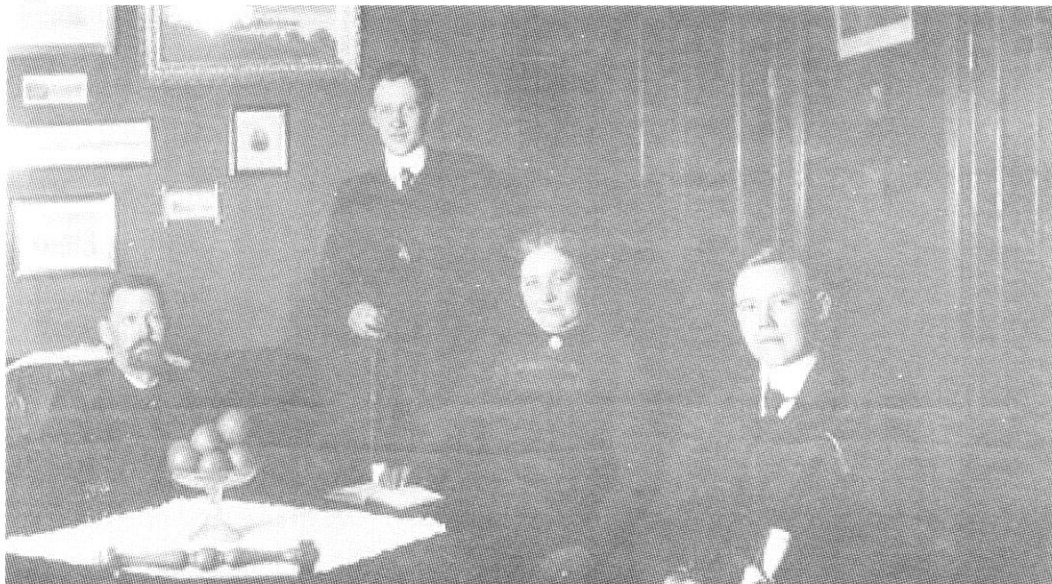
Den 13. november 1903 blev Kauslundes største virksomhed grundlagt af bagermester Vilhelm Friis. At det blev en virksomhed med træ var lidt af en tilfældighed. Vilhelm Friis, der var født i Middelfart, blev uddannet bager hos Lunds-gaards konditori i Odense. Efter giftermål i 1888 med Karen Marie Knudsen fra Mariemøllen Kauslunde startede han bageri på Kauslundevej 55.

Hans talent for at handle bevirkede, at han var god til at gøre indkøb til bageriet til fornuftige priser (bl.a. brænde). Dette rygtedes blandt hans kolleger, som fik ham til også at skaffe brænde til dem. Samtidig begyndte han selv opskæring af brænde på svigerforældrenes ejendom på Mariemøllen. Desuden gav han sig til at handle med træuld, som i stedet for halm nu blev brugt til pakning af æg, der blev eksporteret til England. Og så var der ikke langt til selv at starte en fabrik, som han var forudseende nok til at placere tæt på jernbanen ved Heimdalsvej i den side, hvor ladesporet den gang lå.



Direktørboligen Heimdalsvej 12 med den nybyggede fabrik ca. 1903

Det blev en meget beskeden start med én træuldsmaskine drevet af petroleumsmotor. Den daglige drift blev forestået af sønnen Jørgen K. Friis sammen med kun 2 medarbejdere, mens Vilhelm Friis fortsatte sin grossistvirksomhed og tog sig af al handel.



Familien Friis i dagligstuen ca. 1911

fra v.: Vilhelm Friis, Jørgen Friis, Marie Friis og Sofus Friis

I 1911 blev der foretaget en stor udvidelse, idet virksomheden gik over til dampkraft, og samtidig blev der opbygget et savværk og startet produktion af pakkasser til æg. Dette blev efterhånden den væsentligste fabrikation. Træet blev bl.a. hentet fra eget skovområde nær Ry ved Silkeborg og kom direkte med banen til Kauslunde Station.

Vilhelm Friis var i det hele taget meget fremsynet. Han købte jord op med henblik på en senere udvidelse af fabrikken, opførte i 1914 tre dobbelthuse til sine medarbejdere på Koesmosevej og var allerede i 1901 med til at starte Kauslunde-Gamborg Brugsforening.

Firmaet blev i 1918 omdannet til et familieaktieselskab med sønnerne Jørgen og Sofus Friis som direktører. Jørgen fortsatte som daglig leder, Sofus, der var uddannet postekspedient, overtog bogholderiet, mens Vilhelm Friis fortsatte sin handel. Virksomheden udviklede sig samtidig til også at være tømmerhandel

med salg til håndværkere. Træet kom nu med skib fra Sverige til Middelfart og blev bragt pr. bane til Kauslunde Station, hvor træet blev stablet op til senere afhentning. Omkring 1929 blev der anskaffet lastbiler med påhængsvogne, som så besørgede kørslen fra Middelfart Havn.



Lastbiler foran opstablet træ ca. 1930

I årene op til 1920 var antallet af ansatte udvidet så betydeligt (til ca. 15), at fagforeningerne begyndte at interessere sig for forholdene omkring virksomheden. Arbejderne hos Friis meldte sig i 1917 ind i Arbejdsmændenes Fagforening i Middelfart, men dannede senere i 1918 deres egen selvstændige forening under Træindustriarbejderforbundet. Timelønnen i Kauslunde kom nu på højde med timelønnen andre steder i landet.

I en lang årrække var der støt fremgang for virksomheden, for brødrene Jørgen og Sofus Friis supplerede hinanden vældig godt. Blandt andet blev krisen i 30'erne, hvor timelønnen faldt fra 1,50 kr. til ca. 90 øre, klaret.

Den unge Mogens Friis, søn af Jørgen Friis, blev ansat i 1940.

Under krigen holdt man lav profil. Dog hændte det en dag, at to tyskere, midt under et fødselsdagsselskab dukkede op og forlangte, at Mogens Friis fulgte med, og at han udleverede nøglerne til den nyeste af fabrikkens lastbiler. Mogens Friis led ingen overlast, og lastbilen blev efter krigen fundet på en forladt tysk lagerplads ved Åbenrå!



Sofus og Jørgen Friis omgivet af medarbejderstaben ca. 1933

Efter krigen gik det igen rigtig stærkt: I 1948 gik man over til elektrisk drift af hele fabrikken. Udover produktion af træuld og ægkasser blev der nu også fabrikeret kasser til bl.a. ost, mælk og frugt, og endelig i ca. 1950 blev der bygget et nyt samleværksted til pakkasserne og startet produktion af bordplader belagt med plastik, og desuden i samarbejde med mekaniker Harry Nicolajsen fremstillet strygebrætter.

Mange familier i Kauslunde og Gamborg har i tidens løb haft deres indkomst ved arbejde på Kauslunde Træulds- og Pakkassefabrik. I begyndelsen af 50'erne beskæftigede fabrikken ca. 100 mand, dels i 3-holdsskift i træulden og dels i 2-holdsskift i pakkassefabrikationen.

Jørgen Friis døde i 1950, og i hans sted indtrådte Mogens Friis i ledelsen som meddirektør - han havde senest været ansat som værkfører.

Af praktiske grunde dannedes i 1953 et nyt firma: Friis & Co. I/S til at forestå handelen, mens produktionen fortsatte som hidtil i aktieselskabet.



Mogens Friis ca. 1970

I begyndelsen af 50'erne startede firmaet en produktion af træbriketter lavet af pressede spåner og savsmuld, et overskud fra træproduktionen. Disse havde dog den ulempe, at de let udvidede sig ved den mindste fugt.

Senere lavede man også træbeton - træuld og beton blandet sammen. Træbetonen var meget lydisolerende og blev brugt til lofter i fx idrætshaller og stalde.

Fabrikken ramtes i 1956 af en voldsom brand. En glødende træsplint fra træulds-maskinen sprang uheldigvis hen i en træuldsballe. Et forsøg med at slukke ilden med brandslukkere mislykkedes, og pludselig var der ild i loftet, hvor ca. 400 baller træuld blev opbevaret. Heldigvis var det stille vejr, så branden blev begrænset til træuldsfabrikken, mens briketfabrik, pakkassefabrik og den store tømmer-plads blev skånet. – Træuldsfabrikken med maskiner blev fuldstændig ødelagt.

Træuldfabrikken blev i første omgang nyopført på samme sted, men allerede i 1962 blev fabrikken igen ødelagt af en brand, og denne gang krævede myndighederne træuldsfabrikationen flyttet. Den nye bygning blev opført på et areal bag tømmerhandelen.

I betragtning af den farlige arbejdsplads forekom der meget få arbejdsulykker. Det handlede mest om træsplinter i fingre og ben. En enkelt var dog uheldig at miste en finger.



Jørgen Friis ca. 1970

Sofus Friis døde i 1965, og Jørgen Friis Jr., der var dattersøn af Jørgen K. Friis og uddannet indenfor branchen, blev ansat som prokurist og indtrådte i bestyrelsen sammen med fættereren Poul Friis Petersen i familieaktieselskabet.

Da der i 1975 på ny udbrød brand i træuldfabrikken, opgav man at genopføre denne, for træuld var i årenes løb blevet umoderne og afløst af andre pakkematerialer. – Den udbetalte forsikringssum blev i stedet brugt til opførelse af et byggemarked.

I 1976 åbnede virksomheden det 350 kvm. store byggemarked rettet mod gør-det-selv-folket. En del, bl.a. borde og bænke som samlesæt, lavede fabrikken selv. Samtidig fortsatte produktionen af emballage og handel med tømmer uændret.



Indgangen til byggemarkedet nov. 1980

Men tiderne var ugunstige, så eventyret, der startede i 1903, sluttede brat i november 1981. – Banken sagde nej til yderligere likviditetsforøgelse, og en betalingsstandsning var uundgåelig.

Betalingsstandsningen omfattede både emballagefabrik, byggemarked og trælasthandel, og tilbage stod kun et ophørsudsalg inden den endelige afslutning.

Mogens Friis var forinden gået på pension, og de 6 tilbageværende ansatte fik heldigvis hurtigt nyt arbejde, mens Jørgen Friis trådte ind i direktionen i firmaet Gimbel i Middelfart.

De lukkede fabrikslokaler i Kauslunde med maskiner blev efter et års udlejning solgt til Håstrup Savværk, der startede produktion af paller.

Men allerede i 1990 kom der nye ejere igen. Den kun 3 år gamle Middelfart-virksomhed Klaus Bahn og Co. fik brug for mere plads og flyttede til Kauslunde.

Udvidede yderligere i 1996, men flyttede tilbage til Middelfart igen året efter.

De tomme bygninger har siden stået til salg.

Året 2008 har været et meget begivenhedsrigt år i arkivet.

I februar udkom vores medlemsfolder om "Skræddere og syersker". Udstillingen med samme emne åbnede den 2. marts. Ud over plancher med billeder og tekst havde vi lånt forskelligt sygrej, nogle kjoler, et kjolesæt og fint bommuldslingeri syet af lokale skræddere og syersker.

De 2 stuer, vi måtte flytte ud af for 6 år siden, havde stået ubenyttede hen siden december 2007, da Hyllehøjsskolen nu var færdig med at renovere klassefløjen. Vi gjorde kommunen og skolen opmærksom på, at vi var meget interesseret i at få lokalerne tilbage. Midt i april fik vi så endelig tilsagn om, at vi igen kunne overtage dem. De to stuer var imidlertid meget slidte – især gulvene. Kommunen ville i første omgang kun sætte nye vinduer i gavlen, da de gamle var rådne og male de øvrige. Men efter ny ansøgning fik vi også tilladelse til at få gulvene afslebet og lakeret. Vi har så selv malet lofter, vægge og de 2 nye vinduer indvendig. Nu står de to stuer dejligt nyrenoverede, vi er flyttet ind, og vi nyder det.

Vi er meget tak skyldige til arkivets medlemmer, uden kontingenterne var det ikke muligt for os at indrette os så godt.

Kom endelig på besøg og se, hvor dejligt vi har fået det. Nu er det let at komme ind - ingen grimme trapper.

Husk arkivet har udvidet åbningstiden, så vi ud over hver tirsdag aften kl. 19-21.30 også har åben kl. 14-17 i perioden 15/8-1/6.

Den næste udstilling om Kauslunde Træuld- og Pakkassefabrik, Friis & Co åbner søndag den 8. marts kl. 13.

Arkivet har e-mail: kaus.-gamb.-arkiv@hotmail.com

Besøg også vores hjemmeside: <http://home1.stofanet.dk/essv/arkiv>

Generalforsamling afholdes d. 15. april kl. 1900 i arkivet.

Efter generalforsamlingen serveres der kaffe.

p.a.v.
Ester Nørrelykke

Medarbejdere:

Karen Margrethe Christophersen, Kauslunde	6440 3003
X Carl Brochstedt (Busser), tidl. Kauslunde	6441 1698
Tove Holm, Gamborg	6440 3300
Gunnar Madsen, (formand)	6440 3066
Tove Mikkelsen, tidl. Svenstrup	6441 2660
Karen Munk Rasmussen, Kauslunde	6440 3100
Ester Nørrelykke, Skrillinge (arkivleder)	6441 2514
† Gerda Rasmussen, Gamborg (kasserer)	6440 3232
Lisbeth og Jørgen Rasmussen, Gamborg	6440 3033

Mary -